

บทที่ 4

บริบทของชุมชนและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในอดีต

บ้านสบป่อง ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ 3 ปี (พ.ศ.2539 – พ.ศ.2542) ชุมชนได้ร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชมรมให้ก้าวหน้าตามที่ชมรมและชุมชนต้องการ ก่อนที่จะได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรายละเอียดต่อไป ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนก่อนดังนี้

ข้อมูลบริบทของชุมชน

1. ลักษณะทางกายภาพ

บ้านสบป่อง หมู่ที่ 1 ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของตัวอำเภอปางมะผ้า สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา มีแม่น้ำลางและแม่น้ำแม่อุโมงไหลมาบรรจบกัน ณ หมู่บ้านแห่งนี้ พื้นที่บางส่วนเหมาะแก่การเพาะปลูก โดยอาศัยน้ำจากฝายแม่อุโมง บ้านสบป่องมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านนาหวง หมู่ที่ 3 ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านแม่หลิว หมู่ที่ 8 ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านน้ำริน หมู่ที่ 2 ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านหนองตอง หมู่ที่ 7 และ บ้านไร่ หมู่ที่ 3 ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า

ชาวบ้านปลูกที่อยู่อาศัยตามที่ราบระหว่างหุบเขา ต่อมาได้มีการตัดถนนทางหลวงหมายเลข 1095 ผ่านกลางหมู่บ้าน ทำให้สภาพของหมู่บ้านอยู่เรียงรายตามถนนสองข้างทาง บ้านของผู้ที่มาอยู่อาศัยในชุมชนรุ่นแรกเป็นไม้สักยกพื้นสูง วัสดุผนังหลังคาด้วยใบตองตึง ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นสังกะสีและกระเบื้อง ซึ่งมีความคงทนถาวร ส่วนผู้ที่มาอาศัยในช่วงต่อมาจะปลูกสร้างบ้านด้วยไม้ผสมปูน วัสดุผนังหลังคาด้วยกระเบื้อง บ้านเกือบทุกหลังมีการสร้างรั้วเพื่อป้องกันอาณาบริเวณของตนเอง มีทั้งสร้างรั้วด้วยไม้ไผ่และก่ออิฐ เพื่อเป็นการป้องกันทรัพย์สินของตนเองและป้องกันสัตว์เข้าไปกินพืชผัก อย่างไรก็ตามกลุ่มที่เป็นเครือญาติกันจะไม่กันรั้วระหว่างบ้านในกลุ่มเดียวกันแต่จะกันระหว่างบ้านคนอื่น แยกจากถนนใหญ่มีถนนคอนกรีตแยกเข้าไปตามซอยต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

ในหมู่บ้าน มีบางครอบครัวใช้บ้านที่อยู่อาศัยประกอบธุรกิจ เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายอาหาร ร้านเสริมสวย ร้านขายยา ตลาดสด และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น อู่ซ่อมรถ บ้านเช่า ห้องแถว เนื่องจากหมู่บ้านสบป่องเป็นที่ตั้งของอำเภอ จึงมีสถานที่ราชการ หลายหน่วยงาน เข้าไปตั้งอยู่ เช่น ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ โรงเรียน โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ที่ทำการไปรษณีย์ และองค์การบริหารส่วนตำบล พื้นที่สาธารณะใช้ก่อสร้างเป็นอาคารที่พักของเด็กชาวไทยภูเขาในเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ วัด และ สำนักสงฆ์ การสัญจรเดินทางภายในหมู่บ้าน มีถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1095 เป็น เส้นทางผ่านกลางหมู่บ้าน และมีซอยจากถนนทางหลวงเข้าตามบ้านซึ่งเป็นถนนคอนกรีต ทำให้คนในชุมชนสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวก ในส่วนการติดต่อกับคนภายนอก นั้น เนื่องจากเป็นหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของอำเภอทำให้มีรถประจำทางวิ่งผ่านตัวหมู่บ้านและแวะ จอดรับผู้โดยสารบริเวณตลาดสดอำเภอปางมะผ้า ทำให้สามารถเดินทางติดต่อสื่อสารกับ สังคมภายนอกได้สะดวกไม่ว่าจะเดินทางไปยังตัวจังหวัดแม่ฮ่องสอน และอีกเส้นทางหนึ่ง เดินทางผ่านอำเภอปาย เข้าไปยังจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อประกอบอาชีพ ดำเนินธุรกิจและด้านการ ศึกษา

ชุมชนบ้านสบป่อง มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 233 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 924 คน แยกเป็นชาย 435 คน เป็นหญิง 489 คน (ดูตาราง 1)

ตาราง 1 โครงสร้างประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำแนกตามเพศและอายุ

กลุ่มอายุ(ปี)	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
0 - 5 ปี	51	51	103
5 - 10 ปี	27	50	77
10 - 14 ปี	33	60	93
15 - 20 ปี	45	55	100
20 - 25 ปี	31	53	84
25 - 30 ปี	61	74	135
30 - 34 ปี	44	40	84
35 - 40 ปี	47	35	82
40 - 44 ปี	30	22	52
45 - 49 ปี	26	17	43
50 - 54 ปี	10	8	18
55 - 59 ปี	8	7	15
60 ปีขึ้นไป	22	16	38
รวม	435	489	924

ที่มา : รายงานข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพของชุมชน (บัญชี 1 – 8) ของโรงพยาบาล
ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนประจำปี พ.ศ. 2544

2. ประวัติของหมู่บ้าน

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2503 ครอบครัวของนายศรีบุตร ใหม่ฟู ซึ่งเป็นคนอำเภอปาย ได้เดินทางมาเพื่อหาสถานที่สำหรับเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ หาเลี้ยงชีพ จนมาพบที่ราบที่มีแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำแม่อุ้มอง และแม่น้ำลาง ไหลมาบรรจบกันบริเวณกรมทางหลวง และได้ก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นในขณะนั้นมีอยู่ด้วยกันประมาณ 5 ครอบครัว คือ ครอบครัวของลุงศรีบุตร ลุงหนานชื่น ลุงหนานดี ลุงจองจาย และแม่เฒ่าพงศ์ โดยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสบป่อง” คำว่า “สบ” เป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า ปาก ส่วนคำว่า “ป่อง” เป็นภาษาไทยใหญ่เช่นกันแปลว่า เจอกัน พบกัน เมื่อนำมารวมกันมีความหมายว่า เป็นหมู่บ้านที่มีแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำแม่อุ้มองและแม่น้ำลางไหลมาบรรจบกันที่บ้านแห่งนี้ จึงตั้งชื่อว่า “บ้านสบป่อง”

บ้านสบป่องแต่เดิมเป็นหย่อมบ้านของหมู่บ้านหลัก คือ บ้านน้ำริน หมู่ที่ 7 ตำบลปางมะผ้า อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีนายยี เลาลี ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ เป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น และต่อมาได้มีการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง คือ นายตีบนวลคำ ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านทั้งบ้านสบป่องและบ้านน้ำรินด้วยคะแนนเสียงจำนวนมาก และ เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 – 2526 จากนั้นได้มีการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 คือ นายอ่องลาย อินหนูม ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านเพียง 3 เดือน ทางอำเภอฯ จึงได้คัดเลือกให้เป็นกำนัน เป็นกำนันได้อีก 6 เดือน จึงได้ลาออก เนื่องจากสุขภาพไม่ดี ประกอบกับในขณะนั้น ทางจังหวัดได้มีคำสั่งแยกตำบลปางมะผ้าออกจากอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งเป็นกิ่งอำเภอปางมะผ้า ในปี พ.ศ. 2527 ได้มีการตั้งตำบลขึ้นใหม่เป็น 2 ตำบล คือ ตำบลสบป่อง และตำบลปางมะผ้า และหมู่บ้านสบป่องก็ได้แยกออกมาจากบ้านน้ำริน ตั้งเป็นหมู่ที่ 1 และบ้านน้ำริน เป็นหมู่ที่ 2 ในขณะนั้นได้มีการเลือกตั้งกำนันมาทดแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยพิจารณาจากผู้ที่ทำหน้าที่สารวัตรกำนัน คือ นายสนั่น สุปินะ เป็นกำนันตำบลสบป่อง (นายสนั่น สุปินะ เป็นหลานของนายตีบนวลคำ อดีตผู้ใหญ่บ้าน) และเป็นผู้นำของหมู่บ้านสบป่องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2528 มาจนถึงปัจจุบัน

3. สภาพทางเศรษฐกิจ

หมู่บ้านสบป่อง มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 235 หลังคาเรือน 235 ครอบครัว ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ดังนี้

การทำไร่ ชาวบ้านทำไร่ปลูกพืชหลายชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด งาม พักทอง ถั่วเหลือง และกระเทียม โดยปลูกข้าวเป็นพืชหลัก ผลผลิตที่ได้จะใช้เพื่อการบริโภคเป็นหลัก

จะมีเหลือขายบ้างก็เป็นการขายภายในหมู่บ้านและพ่อค้าต่างอำเภอ เล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น การทำไร่ของชาวบ้านเป็นลักษณะการทำในพื้นที่เดิมทุกปีไม่ได้หมุนเวียน จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ค่อนข้างต่ำ และอาศัยน้ำฝนในการทำการผลิต

การทำนา การทำนาในหมู่บ้านมีประมาณ 15 ครัวเรือน โดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำลาว ที่นาของหมู่บ้านมีจำนวนน้อยก็เนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นภูเขา มีพื้นที่ราบที่สามารถจะเบิกเป็นพื้นที่นาได้น้อย

การรับจ้างแรงงาน ในเมื่อการผลิตเพื่อการบริโภคยังไม่พอที่จะเลี้ยงชีพคนในครัวเรือนแล้ว ทำให้คนในชุมชนไปทำงานรับจ้างตามร้านค้าภายในหมู่บ้าน และส่วนมากจะออกไปทำงานรับจ้างในตัวอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในจังหวัดเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ เช่น ไปทำงานในร้านอาหาร บัมน้ำมัน ห้างสรรพสินค้า

นอกจากอาชีพทางการเกษตรแล้ว อาชีพที่สำคัญของคนในชุมชน นั่นคือ อาชีพค้าขาย มีประมาณ 60 ครัวเรือน เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่ตั้งของตัวอำเภอ จึงทำให้ผู้คนมีอำนาจในการซื้อขายค่อนข้างมาก จึงทำให้คนในชุมชนยึดอาชีพค้าขายเพิ่มมากขึ้น เช่น ขายอาหาร ขายผัก ขายผลไม้ ขายกล้วยเดี่ยว ขนมะจีน และขายเสื้อผ้า

4. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

คนในชุมชนบ้านสบป่องส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพมาจากท้องที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เช่น อำเภอเมือง อำเภอปาย อำเภอขุนยวม และต่างจังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ ลีซอ จีนฮ่อ และกลุ่มชาวไทยใหญ่อพยพมาจากประเทศพม่ามาอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของหมู่บ้าน ประมาณ 100 ครัวเรือน ทำให้ชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในด้านวิถีชีวิต ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างไรก็ตามก็มีได้เป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน จึงทำให้คนในชุมชนรู้จักกันตลอดหมู่บ้าน ทำบ้าน การสร้างบ้านเรือนเป็นแบบไม่มีการวางแผน โดยจะปลูกสร้างในกลุ่มเครือญาติเดียวกัน ทำให้รู้จักมักคุ้นและมีการพึ่งพาอาศัยกันภายในกลุ่มเครือญาติเดียวกันเท่านั้น แต่ในกลุ่มของชาวไทยใหญ่ จะมีการพึ่งพาอาศัยกันภายในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของใช้ภายในครัวเรือน แทนการซื้อขาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน งานบุญ งานประเพณี เป็นอย่างดี ในส่วนของกลุ่มชาวไทยภูเขา เผ่ามูเซอ ลีซอ และชาวจีนฮ่อ ซึ่งเป็นกลุ่มน้อย ประมาณ 15 ครัวเรือน กลุ่มคนเหล่านี้จะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเลย

ระบบครอบครัวของชุมชนบ้านสบป่องมีลักษณะเหมือนสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท คือ จัดอยู่ในประเภทครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนมาก ครอบครัวดั้งเดิมที่อยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน จะอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน มีรั้วรอบขอบชิดโดยจะย้ายลงปลูกบ้านใหม่ในกรณีที่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ในส่วนของครอบครัวที่เพิ่งย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้ ภายหลัง ส่วนใหญ่จะอาศัยเป็นครอบครัวโดด ๆ โดยลำพัง ไม่มีญาติพี่น้อง สำหรับครอบครัวที่เป็นชาวไทยใหญ่ อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้กันเป็นกลุ่มเครือญาติ หลายครอบครัวและปลูกบ้านในบริเวณใกล้ ๆ กัน ในครอบครัวเดี่ยวส่วนใหญ่จะอยู่รวมกันระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า หรือ ตา ยาย หรือ ครอบครัวหย่าร้างและเสียชีวิตไปเหลือแต่พ่อกับลูก หรือแม่กับลูก นอกจากนี้ก็มีการรับเลี้ยงดูบุตรของฝ่ายสามีหรือภรรยา เพื่อไว้เฝ้าบ้าน ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ทำความสะอาดบ้าน ดูแลเด็กยามต้องออกไปทำงานทั้งสองฝ่าย

ครอบครัวขยายภายในชุมชน มีเป็นส่วนน้อย แต่มีบางครอบครัวที่ลูกแต่งงานแล้วยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่ บางครอบครัวจะรับอุปการะให้ที่อยู่อาศัยชั่วคราวแก่บุตรหลานที่มาศึกษาต่อในตัวอำเภอ นอกจากนี้กรณีที่มีลูกหลายคนแต่ละคนก็มีครอบครัวแล้วอยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกัน จำนวน 7 - 8 คน ซึ่งก็มีเพียง 3 - 4 ครอบครัว คนในชุมชนแห่งนี้อพยพมาจากที่ต่าง ๆ กัน ดังนั้นความเป็นเครือญาติจะมีมากในกลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่แต่ดั้งเดิมและกลุ่มชาวไทยใหญ่ นอกจากทั้งสองกลุ่มนี้แล้วจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติน้อยมาก

จากข้อมูลด้านสุขภาพของชุมชน (ข้อมูลบัญชี 1 - 8) บ้านสบป่อง มีจำนวนผู้สูงอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป 38 คน ผู้อาวุโสเหล่านี้เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนร่วมในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการของกลุ่มต่าง ๆ เช่น ทำหน้าที่ประธานและกรรมการของชมรมผู้สูงอายุ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการโรงเรียน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้รับเชิญเข้าอบรมเป็นอาสาสมัครควบคุมความประพฤติ และผู้จัดรายการทางหอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้าน จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มามีบทบาทสำคัญในชุมชนสูง แต่อีกด้านหนึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสซึ่งรับหน้าที่เป็นคณะกรรมการหลายตำแหน่งในชุมชน กลับกล่าวว่า "เพราะคนหนุ่มสาวส่วนมากไม่ค่อยมีเวลา มัวแต่ทำมาหากิน คนแก่อยู่กับบ้านมากกว่า" ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมักเห็นคนแก่หน้าเดิม ๆ เป็นตัวแทนของครอบครัว เพื่อแสดงความคิดเห็น ผู้อาวุโสกลุ่มนี้มีจิตสำนึกในความเป็นชุมชนและมีส่วนร่วมสูงโดยช่วยเหลือเต็มที่ในงานกิจกรรมสังคม งานด้านพิธีกรรมทางศาสนายังมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยใหญ่และยังคงว่ากล่าวตักเตือนเยาวชน มีการแสดงออกถึงการให้คุณค่าอาวุโส เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญู ความเคารพผู้อาวุโส ซึ่ง

ปฏิบัติต่อ ๆ กันมาในชุมชน ในครอบครัว โดยในเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ จะมีพิธีรดน้ำดำหัว ขอขมาคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน โดยการเดินไปขอขมาตามบ้านของผู้สูงอายุ มีการนำ ข้าวตอก ดอกไม้ อาหารและขนมส้มป่อยไปรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

ถึงแม้ว่าชาวชุมชนจะรู้จักคุ้นเคยกันเป็นส่วนใหญ่ แต่โอกาสที่จะพบปะพูดคุยกลับมีเวลาไม่มากนัก เพราะวิถีชีวิตในสภาพชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้ทุกคนต่างมีช่องทางในการทำมาหาเลี้ยงชีพในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นเงื่อนไขทำให้ดูภาพรวม ๆ ของชุมชนแล้วเหมือนต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจใคร การทำกิจกรรมร่วมกันค่อนข้างยาก ทั้งนี้เพราะอาชีพนั่นเองที่ทำให้ไม่มีเวลาพบปะพูดคุยกันบ่อยนัก เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้าง ข้าราชการ พ่อค้า แม่ค้า กลุ่มนักเรียน ชายของเร่ อาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง แม่ค้าขายผักในตลาด ขายอาหาร คนเหล่านี้ต้องออกนอกบ้านตั้งแต่เช้า กลับเย็น สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ รับเหมาก่อสร้าง ธุรกิจส่วนตัวก็กำหนดเวลาแน่นอนไม่ได้ ส่วนกลุ่มที่ประกอบอาชีพในชุมชน ทำให้อยู่ในชุมชนตลอดเวลา คือ กลุ่มที่ขายอาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว ส้มตำ ขายของชำ ซักรีดเสื้อผ้า ขายผักสด ผลไม้และเปิดร้านซ่อมรถ

อาชีพหลากหลายไม่มีการแบ่งเพศหญิงชาย ทั้งสองฝ่ายต่างคนต่างออกจากบ้าน เพื่อรับผิดชอบภาระหน้าที่ในครอบครัวเท่าเทียมกัน ภาระการเลี้ยงเด็กเล็กจะนำไปไว้ที่ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในชุมชน เพราะรับเลี้ยงเด็กอายุตั้งแต่ 2 ขวบขึ้นไป

การจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การประชุม หากจะทำในช่วงกลางวัน ผู้เข้าร่วมประชุมจะเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพในชุมชน เช่น สตรี และผู้สูงอายุ หากประชุมตอนกลางคืน ผู้เข้าร่วมประชุมก็จะเป็นผู้สูงอายุ สตรีและคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และอาจเพิ่มผู้ชายที่สนใจขึ้นมาอีกบ้างแล้วแต่หัวข้อในที่ประชุม แต่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การพัฒนาในวันสำคัญ งานบุญ ประเพณี งานศพ ประชาชนในหมู่บ้านยังให้ความร่วมมือกันค่อนข้างมากโดยเฉพาะในกลุ่มของป๊อกที่เป็นชาวไทยใหญ่ จะให้ความร่วมมือกันมาก โดยจะร่วมกิจกรรมกันแทบทุกหลังคาเรือน ในป๊อกที่เป็นชาวพื้นเมือง ก็ยังให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมด้วยดีเช่นกัน แต่กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า กลุ่มคนจีนฮ่อ และกลุ่มชาวไทยภูเขา เพราะต่างมีภาระหน้าที่ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่กลุ่มเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน โดยการสนับสนุนเงินในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การพัฒนาในวันสำคัญ งานบุญ งานประเพณี

สถานที่ของชุมชนในการพบปะปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการ เช่น การประชุม การอบรม การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ วัดสบป่อง ซึ่งเป็นสถานที่กว้างขวางพอสมควรและเป็นสาธารณะสมบัติของชุมชน มีสนามหญ้าที่กว้างขวางที่ได้แก่นักเรียนใช้เป็นสนามเล่นกีฬาในตอนเย็น เช่น ฟุตบอลและแบดมินตัน และที่วัดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ตั้งของหอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้าน ที่ใช้เป็นสื่อกลางในการกระจายข่าวสารให้กับประชาชนทุกหลังคาเรือนของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่สำหรับเด็กนักเรียนโรงเรียนอนุบาลปางมะผ้าใช้ในการกิจกรรมการฝึกปฏิบัติในการนั่งสมาธิและการเรียนธรรมะ ส่วนบริเวณที่คนในชุมชนใช้เป็นสถานที่ออกกำลังกายนอกจากวัดสบป่องแล้ว ยังมีสนามของโรงเรียนอนุบาลปางมะผ้า สถานที่ตำรวจธรอำเภอปางมะผ้า ที่ว่าการอำเภอปางมะผ้าและโรงเรียนปางมะผ้าพิทยาสรรพ์ ซึ่งจะมีกลุ่มของเด็กนักเรียน เด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อบ้านและกลุ่มข้าราชการ มาเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ บาสเกตบอลและเดินแอโรบิก

ส่วนบริเวณที่ชาวชุมชนใช้เป็นแหล่งพูดคุยกันตอนเย็น เช่น บริเวณร้านขายของชำ ศาลากลางบ้าน ผู้ที่จับกลุ่มมักเป็นกลุ่มชายวัยแรงงานถึงวัยกลางคนและวัยรุ่น นั่งคุยกันธรรมดา ล้อมวงดื่มสุร่าบ้าง เรื่องที่สนทนาเป็นเรื่องลัทธิเพเหระ กระเช้าเข้าแห่ ถามสารทุกข์สุกดิบคนที่เดินผ่านไปมา พอถึงมืดค่ำก็จะปิดบ้านคูโทรทัศน์ การไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนในตอนกลางคืนมีน้อยมาก จะมีแต่กลุ่มเด็กวัยรุ่น ที่ออกเที่ยวในยามค่ำคั่นตามร้านคาราโอเกะ เล่นสนุกเกอร์ เป็นต้น

องค์กรหรือกลุ่มในชุมชนบ้านสบป่องมีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีบทบาทและกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป

4.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยกำนัน เป็นประธานโดยตำแหน่ง และมีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบ ฝ่ายการคลัง ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายศึกษาและวัฒนธรรม ฝ่ายสวัสดิการสังคมและฝ่ายประชาสัมพันธ์

คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร ประสานงาน กำกับดูแลและให้ความร่วมมือกับกลุ่ม/องค์กรในชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่เข้ามาปฏิบัติงานในชุมชน เช่น พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่ปกครอง ประชาสงเคราะห์ ครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น พ้องกันเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมการกินดีอยู่ดี ความสงบเรียบร้อย การจัดหาสาธารณูปโภค และ ส่งเสริมประเพณีของชุมชน พ้องกันปัจจุบันชื่อ นายสนั่น สุปินะ อายุ

49 ปี ประกอบอาชีพรับจ้าง จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีอัธยาศัยไมตรี สุภาพ พูดจาอ่อนน้อม เรียบง่าย แต่มีความเอาใจใส่ต่องานกิจกรรมของส่วนรวมค่อนข้างน้อย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกับกลุ่ม/องค์กรชุมชน คณะกรรมการ กลุ่ม สมาชิก และชาวบ้านทั่วไปในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าการวางตนแบบคนธรรมดาไม่ถือยศศักดิ์ ให้ความสำคัญกับตนเองกับทุกคน แต่ก็มีทัศนคติที่สนิทสนมกับกลุ่มแกนนำเฉพาะบางคนและกลุ่มเครือญาติเท่านั้น เวลาเมื่อมีเรื่องอะไรก็ตามในชุมชนก็จะปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ก็ยังมีบ้างที่ใช้อำนาจส่วนตัวในการตัดสินใจและปรึกษาหารือเฉพาะในกลุ่มญาติพี่น้องเท่านั้น ทำให้คนในชุมชนบางกลุ่มไม่พอใจในการทำงานของพ่อกำนัน

4.2 กลุ่มผู้สูงอายุเดิม

กลุ่มผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ได้ดำเนินการก่อตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลปางมะผ้า เป็นผู้ริเริ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพบปะพูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุและเป็นการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ปัจจุบันนี้ชมรมฯ ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวน 18 คน โดยมี นายตา เนตรผาบ เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ นางจันทร์ เป็งนาค เป็นเลขาธิการ และ นายเปา เล่าจ้าง เป็นเหรัญญิก กิจกรรมที่ทางชมรมฯ ได้ทำร่วมกัน คือ การประชุมชมรมฯ ทุกวันที่ 1 ของเดือน และการตรวจสุขภาพ โดยได้ทำกิจกรรมดังกล่าวในวันเดียวกัน เริ่มแรกจะเป็นการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุทุกคน เสร็จแล้วเป็นการประชุมชมรมผู้สูงอายุ ในแต่ละครั้งจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมเพียงแค่วันเดียว เมื่อเสร็จแล้วผู้สูงอายุทุกคนก็เดินทางกลับบ้าน ในแต่ละครั้งที่มีการประชุม กลุ่มผู้สูงอายุจะมาไม่ครบทุกคน มีประมาณ 10 – 14 คน เนื่องจากมีภาระกิจที่จะต้องทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว บางคนก็ไม่สามารถเดินทางไปร่วมกิจกรรมได้เพราะโรงพยาบาลอยู่ไกล ในกิจกรรมการเข้าวัดฟังธรรม ผู้สูงอายุบางส่วนก็ได้ไปวัดอยู่เป็นประจำ แต่ก็ยังมีผู้สูงอายุอีกครั้งหนึ่งที่ไม่ได้ไปวัด และในส่วนของการประชุมชมรมฯ เองก็ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ให้กับผู้สูงอายุด้วย

4.3 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เดิมเป็นกลุ่มธรรมชาติที่เก่าแก่มาโดยพัฒนามาจากกลุ่มสอมศพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านได้เสียสละช่วยเหลือกันตามแต่ความสามารถ มีทั้งเงินและสิ่งของ โดยไม่ระบุจำนวนสิ่งของ เช่น ข้าวสาร พริก กระเทียม พืชผัก ตลอดจนสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ในปัจจุบันเมื่อมีการตายเกิดขึ้น ญาติพี่น้องจะทำพิธีจัดการศพกับผู้ตาย ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินสะสมไว้เพื่อการนี้ ทำให้ภาระต่าง ๆ เหล่านี้จึงตกเป็นของญาติพี่น้อง ชาวบ้านจึงได้ตกลง

กันในการรวมกลุ่มเพื่อเป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระในการจัดงานศพในเรื่องของค่าใช้จ่าย ซึ่งกลุ่มได้ตกลงร่วมกันให้เก็บเงินเป็นครอบครัว โดยให้เก็บเงินแรกเข้า ครอบครัวละ 500 บาท จากนั้นให้เก็บครอบครัวละ 50 บาทต่อศพ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการฌาปนกิจศพ โดยมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากกลุ่มเป็นผู้ดำเนินงาน เมื่อมีคนตายสมาชิกจะนำเงินไปมอบให้กับกรรมการและบางครั้งกรรมการก็ไปเก็บตามบ้าน แล้วกรรมการจะรวบรวมมอบให้เจ้าภาพต่อไป เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่งด้วย ในการดำเนินการจัดการนั้น ชาวบ้านที่ไปร่วมงานศพจะบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังได้ช่วยในด้านแรงงาน เป็นการช่วยเหลือกันด้วยความเต็มใจ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์มีสมาชิกค่อนข้างมาก เพราะชาวบ้านเห็นประโยชน์และความสำคัญของการรวมกลุ่ม การรับสมัครสมาชิกได้กำหนดให้สมัครเป็นสมาชิกได้ตามความสมัครใจโดยกำหนดเป็นรายครอบครัว ครอบครัวละ 30 บาท มีผลกับสมาชิกในครอบครัวทุกคน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์มีสมาชิกในหมู่บ้านสบป่อง จำนวน 160 ครอบครัว และสมาชิกต่างหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกร่วมอีก จำนวน 13 ครอบครัว สมาชิกที่มาสมทบจากนอกหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกับสมาชิกในหมู่บ้านสบป่องนั่นเอง

นอกจากนี้กิจกรรมในงานฌาปนกิจศพนั้น เมื่อมีผู้เสียชีวิตในหมู่บ้าน ทั้งสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคนจะมาช่วยเหลือกัน ไม่มีการไปบอกกล่าวหรือร้องขอซึ่งประธานกลุ่มในฐานะกำนันจะคอยควบคุมดูแลประสานงานกับกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนคอยช่วยเหลือดำเนินการในงานศพแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่มีการประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยจะประสานกันในระหว่างเครือญาติก่อน ซึ่งง่ายต่อการปฏิบัติ เพราะความเป็นญาติพี่น้องกันนั่นเอง การขอให้ดำเนินการอะไรแล้วส่วนใหญ่จะไม่ปฏิเสธระหว่างกัน ด้วยความผูกพันกันก็จะสั่งการระหว่างกันให้ดำเนินการได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

4.4 กลุ่มแม่บ้าน

บ้านสบป่อง เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก พืชที่เพาะปลูกได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง ถั่วแขก ชিং และกระเทียม ผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีนั้นขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและสภาวะทางเศรษฐกิจ เฝ้าที่ผ่านมานั้นชาวบ้านได้ประสบปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ ผลผลิตมีมากเกินไปเกินความต้องการของตลาด กลุ่มแม่บ้านในชุมชนจึงได้รวมกลุ่มปรึกษารื้อกัน เพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหา ในขณะเดียวกันก็ได้รับคำแนะนำในการจัดตั้งกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

เจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ได้ปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม เพื่อรวมกลุ่มแม่บ้านขึ้น มีนางนันทวรรณ สายแก้ว เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน และนางนภาพร วงษ์เดือน เป็นเลขานุการ นางอำภา ธิยะนันท์ เป็นเหรัญญิก โดยมีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มเพื่อการอบรมทรัพยากรของกลุ่มแม่บ้าน เพื่อการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาอาชีพ มีรายได้เสริมให้กับครอบครัว เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ไม่ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน เมื่อชาวบ้านมีการรวมตัวกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้านผลผลิตด้านการเกษตร โดยทางกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มหลังฤดูการเก็บเกี่ยว จากการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ เคหกิจการเกษตร มาให้ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรม เพราะต้องใช้เทคนิค วิธีการ จึงได้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและถนอมอาหารขึ้นในชุมชน กลุ่มสตรีในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรม หลังจากมีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแล้ว นางนันทวรรณ สายแก้ว ได้เล่าว่า “ทางกลุ่มได้มีการฝึกปฏิบัติและพัฒนามาเรื่อย ๆ ด้วยการทดลองทำหลาย ๆ ครั้ง จนชำนาญ และศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ” ผลผลิตที่ได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่ทางกลุ่มได้ทำ ได้แก่ ผลไม้ดอง เช่น ลูกโหนด ท้อ บัวลอย มะม่วง ผลไม้แช่อิ่ม ขิงดอง ขิงผง น้ำพริกเผา ข้าวเกรียบปากหม้อ ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น

การรับสมัครสมาชิก ในระยะแรกไม่ค่อยมีใครให้ความสนใจสมัครเข้าร่วมกิจกรรม ทางกลุ่มแกนนำแม่บ้านจึงได้หารือกันโดยรวบรวมสมาชิกในกลุ่มแกนนำ เครือญาติ และเพื่อนสนิท จำนวน 20 คน จึงได้จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้น โดยหน่วยงานของรัฐ คือ พัฒนาการ มาอบรมให้ความรู้ สาระและปฏิบัติให้กับกลุ่ม ทางกลุ่มแม่บ้านจึงได้แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ขิงผง ขิงดอง ผลไม้ดอง ผลไม้แช่อิ่ม ก๋วยเตี๋ยว น้ำพริกเผา น้ำพริกคั่ว เป็นต้น ผลผลิตที่ทางกลุ่มได้แปรรูปออกมาตั้งร้านค้าที่ทำการกลุ่มที่บ้านของนางพรพรรณ ศิริคราม เพื่อขายให้กับสมาชิกในชุมชน และนำไปจำหน่ายออกร้าน จัดนิทรรศการร่วมกับหน่วยงานที่ขอความร่วมมือไปร่วมจัดเนื่องในโอกาสต่าง ๆ การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านที่ผ่านมา ประสบปัญหาจนเกือบจะล้มเลิกกลุ่ม เพราะว่าหน่วยงานด้านการเกษตรที่ให้การสนับสนุนเงินให้กับกลุ่มฯจำนวน 200,000 บาท ได้ให้กลุ่มดำเนินการผลิตข้าวซ้อมมือได้นำเงินไปซื้อเป็นวัสดุในการผลิต ประมาณแสนกว่าบาท เมื่อมาผลิตข้าวซ้อมมือออกจำหน่ายไม่ประสบความสำเร็จ พบว่ามีปัญหาข้าวขึ้นราจำหน่ายไม่ได้ ที่ผลิตไปแล้วจำหน่ายไม่ออก เพราะไม่มีคนซื้อ มีปัญหาอีกหลายด้านประดังเข้ามาไม่มีทางแก้ไขแล้ว ตัดสินใจล้มเลิกกลุ่ม เมื่อคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เข้ามาทำการศึกษาวิจัย จึงได้ให้ข้อคิด

เห็นและช่วยกันหาทางออกที่กลุ่มสามารถนำไปปฏิบัติได้ ทำให้นางนันทวรรณ สายแก้ว ประธานกลุ่มแม่บ้านและนางนภาพร วงษ์เดือน เลขานุการ จับมือกัน ตั้งใจสู้เริ่มตั้งแต่การหา สมาชิกกลุ่ม การหาแหล่งทุนที่จะสนับสนุนกลุ่ม และการริเริ่มกลุ่มออมทรัพย์ของแม่บ้านขึ้น จนในปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 51 คน

4.5 กลุ่มออมทรัพย์ของแม่บ้าน

กลุ่มออมทรัพย์ได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี 2541 โดยยึดเอากลุ่มแม่บ้านเป็นหลักในการเริ่มต้นกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกิดนิสัยการออม ในตอนแรกมีสมาชิกเพียง 15 คน การสมัครเป็นสมาชิก สมาชิกจะต้องเสียค่าสมัคร จำนวน 10 บาท ค่าหุ้นรายเดือน ตั้งแต่ 30 - 500 บาท ได้รับเงินสนับสนุนเข้ากลุ่ม จำนวน 50,000 บาท จากกองทุนพระราชทาน โครงการศูนย์ศิลปชีพ โดยไม่มีดอกเบี้ย แต่กลุ่มจะต้องชดใช้คืนเงินต้น เป็นรายงวด กลุ่มจึงได้นำเงินมาปล่อยให้สมาชิกกู้ยืม คิดในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือน จนถึงปัจจุบัน กลุ่มได้คืนต้นทุนแล้ว จำนวน 2 งวด คือ งวดที่ 1 จำนวน 15,000 บาท งวดที่ 2 จำนวน 17,500 บาท และยังคงค้างอีก 1 งวด คือ งวดที่ 3 เป็นเงิน 17,500 บาท ขณะนี้ สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินจากกลุ่มได้ 5 เท่า ของเงินสัจจะ แต่ไม่เกิน 6,000 บาท สมาชิกจะกู้ได้ต่อเมื่อ สมัครเป็นสมาชิกแล้ว 1 ปี และสมาชิกสามารถถูกเงินได้ครั้งละ 500 บาท ชดใช้คืนกลุ่ม ภายใน 1 เดือน ในการกู้ยืมเงินของกลุ่ม มีการลงข้อมูลในรูปของบัญชีอย่างละเอียดทั้งรายรับ รายจ่ายของกลุ่มเป็นอย่างดี เพราะมีคณะกรรมการกลุ่มที่ตั้งใจและบริหารงานได้เป็นอย่างดี

4.6 กลุ่ม อสม.

การรวมกลุ่มของ อสม. เกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานของรัฐคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้อบรมชาวบ้าน เพื่อเป็น อสม. ดำเนินงานคอยดูแลเผยแพร่ข่าวสาร เฝ้าระวังโรคติดต่อในชุมชน การชั่งน้ำหนักเด็ก 0 - 5 ปี และนัดกลุ่มเป้าหมายในชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในระยะเริ่มต้น ชุมชนแห่งนี้ มี อสม. จำนวน 5 คน โดยมี นางถนอมพรรณ กลิ่นหอม เป็นประธานกลุ่ม อสม. ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างกลุ่ม อสม.ด้วยกัน ในการดำเนินกิจกรรมและติดตามผลการให้บริการด้านการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของคนในชุมชน นอกจากนี้กลุ่มยังได้เข้าร่วมกิจกรรมการรณรงค์ในด้านการต่อต้านบุหรี่ ยาเสพติด และโรคเอดส์ ร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน องค์การทั้งภาครัฐและเอกชน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของ อสม.ที่มีการดำเนินการเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมาก โดยการจัดหาและเวชภัณฑ์ มาจำหน่ายในหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 7,500 บาท ได้มีการจำหน่ายยาในหมู่บ้าน จำนวน 2 แห่ง คือ ที่บ้านของนางถนอมพรรณ กลิ่นหอม และบ้านของนางศรีแก้ว ไชยวงศ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็น ศสมช.(ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน

ชุมชน) มีการจำหน่ายเฉพาะยาสามัญประจำบ้าน เกลือไอโอดีน และไฮเค็มไอโอดีน พอที่จะให้บริการแก่สมาชิกในชุมชนได้ เงินที่ได้จากการขายยา ส่วนหนึ่งจะให้กับผู้ขายยา และอีกส่วนหนึ่งจะเก็บเข้ากองทุนต่อไป เพื่อนำเงินไปหมุนเวียนในการซื้อยามาจำหน่าย สำหรับสถานที่ทำงานของกลุ่มได้ใช้สถานที่บ้านของประธานกลุ่ม อสม. คือบ้านของนางณอมพรรณ กลิ่นหอม เป็นสถานที่พบปะพูดคุย ประชุมกลุ่ม อสม. ในการทำงานของกลุ่ม อสม. นั้นไม่มีค่าตอบแทนให้ ทุกคนทำงานด้วยความเสียสละ และ สำนึกใจ

จากการรวมกลุ่มที่ผ่านมา ประธานกลุ่ม อสม. ได้ประชุมกับเพื่อน อสม. ด้วยกันเองและได้ปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อหาสมาชิกในหมู่บ้านเข้ามาเป็น อสม. เพิ่มเติม เนื่องจากชุมชนมีการขยายตัวของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น โดยการไปสอบถามความสมัครใจของเพื่อนบ้านข้างเคียง มาเป็น อสม. ทำให้มีจำนวน อสม. เพิ่มขึ้น รวมแล้วจำนวน 22 คน โดย อสม. เหล่านี้มาจากกลุ่มที่เป็น อบต. กรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มพ่อค้า จึงทำให้กลุ่มมีกำลังเพิ่มมากขึ้นในการทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การประชุมกลุ่ม อสม. ทุกเดือน เพื่อจัดทำแผน ติดตามผลการดำเนินงานร่วมกัน และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพ งานด้านประเพณีและวัฒนธรรม การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอแผนการดำเนินการของกลุ่มโดยให้ อสม. ที่เป็น อบต. นำแผนฯ เข้าในที่ประชุมของ อบต. เพื่อเสนอขอของบประมาณต่อไป

จากข้อมูลที่น่าเสนอมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากลุ่ม/องค์กรของชุมชนเกิดจากการริเริ่มของหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ แต่กลุ่ม/องค์กรยังสามารถมี การดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นเพราะว่ากลุ่มมีผู้นำ มีคณะกรรมการบริหารจัดการตลอดจนมีแนวคิดที่จะพัฒนากลุ่มให้ดียิ่งขึ้น เช่น กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่ม อสม. ทั้ง 2 กลุ่มเป็นกำลังหลักสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน สามารถให้ความช่วยเหลือกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน และพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน

5. ประเพณี และวัฒนธรรม

ชุมชนบ้านสบป่อง เป็นชุมชนชาวพื้นเมือง ชาวไทยใหญ่ ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ ลีซอ และจีนฮ่อ วิถีชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่มีลักษณะของสังคมเกษตรโดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีการทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองเป็นหลักโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยการผลิตหลัก ตั้งแต่การทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ รวมถึงการเก็บหาของป่า ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด ผักต่าง ๆ ทั้งในป่าและตามหัวไร่ปลายนานา เทคโนโลยีการผลิตก็ใช้ความรู้

พื้นบ้าน เครื่องมือแบบงายและเทคโนโลยีสมัยใหม่บ้าง เช่น จอบ เสียม มีด รถไถนา ชุมชน
แห่งนี้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และยังมีประเพณีอื่น ที่สำคัญของชุมชนดังนี้

วันเข้าพรรษา (เดือนมิถุนายน) ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้จะพร้อมใจกันไปทำบุญที่วัด
ตั้งแต่เช้าตรู่ เพื่อไปทำบุญตักบาตรและการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว บางคน
มาทำบุญแล้วก็กลับ แต่บางคนอยู่รอฟังพระเทศ ในระหว่างนั้นชาวบ้านเริ่มทยอยเข้ามาที่วัด
เรื่อย ๆ กลุ่มที่มาก่อน จะเป็นกลุ่มของผู้สูงอายุ ต่อมาจะเป็นกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน โดยจะนำ
ข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องไทยทาน ขนม ผลไม้ นำมาถวายพระ ในส่วนของผู้สูงอายุ
จะเตรียมเครื่องนอน อาหาร เพื่อมานอนที่วัด บางคนลูกหลานจะเป็นผู้นำมาให้ เมื่อมาถึงที่
วัดแต่ละคนจะนำข้าวตอกดอกไม้ อาหาร เครื่องไทยทานนำไปวางยังที่วัดเตรียมไว้ให้ จนครบ
หมดทุกคน จากนั้นอาจารย์วัด (ผู้นำสวดมนต์) จะนิมนต์พระมายังอาสนะ ผู้เฒ่าผู้แก่จะนำ
ข้าวตอกดอกไม้ อาหารไปถวายพระ อาจารย์วัดนำสวดมนต์ อาราธนาศีล พระจะเทศนา
สั่งสอนให้คติเตือนใจ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง จึงเสร็จพิธี ส่วนผู้สูงอายุก็จะเก็บกวาดวัด
พอเสร็จแล้วก็แยกย้ายกันไป

ในตอนเย็น กลุ่มคนในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นเด็กนักเรียน เด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อบ้าน
แม่บ้าน ช่างราชการ และผู้สูงอายุ จะเตรียมดอกไม้ ธูปเทียนไปพร้อมกันที่วัด เพื่อมาเวียน
เทียน จากนั้นจะพากันเดินไปยังเจดีย์ และเดินวนรอบเจดีย์ 3 รอบโดยมีพระ ผู้สูงอายุ เป็น
ผู้นำ ตามด้วยกลุ่มช่างราชการ เด็กนักเรียน กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน พอเสร็จแล้วก็แยกย้ายกัน
กลับ

ประเพณีลอยกระทง วัด ชาวบ้าน และส่วนราชการ ร่วมกันจัดงานประเพณีนี้ มี
การตกแต่งบริเวณวัด ประดับประดาด้วยโคมไฟ บ้านแต่ละหลังก็จะเตรียมต้นกล้วย (นำไม้สน
มาผ่าเป็นซีกแล้วมัดรวมกันประมาณ 1 กำมือยาวประมาณ 1 เมตร) นำมาปักไว้ที่หน้าบ้าน
บางบ้านก็ประดับด้วยโคมไฟ จุดเทียนบ้าง ในแต่ละป๊อกก็จะช่วยกันเตรียมกระทงใหญ่เพื่อที่
จะมาร่วมงานกันในตอนกลางคืน และชาวบ้านเตรียมกระทงใบตองโดยเฉพาะกลุ่มเด็ก จะให้
ความสนใจในเรื่องการจัดทำกระทงมากเป็นพิเศษ เมื่อถึงตอนเย็น จะมีการแห่ขบวนของ
กระทงจากบริเวณตลาดสดมายังวัดสบปอง โดยมีกระทงจากหน่วยงานราชการภายในอำเภอ
จากป๊อกต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ในขบวนแห่กระทงจะมีการแสดงการฟ้อนโต การรำนก ซึ่งเป็
การแสดงการฟ้อนรูปสัตว์ของไทยใหญ่ เมื่อถึงตอนกลางคืนชาวบ้านจะช่วยกันนำกระทง
ไปลอยที่ลำน้ำลาง

ประเพณีปีใหม่เมือง เริ่มจากวันสังขารล่อง ตอนเช้าตรู่จะได้ยินเสียงปะทัด ปืน พลุ
ดังตามที่ต่าง ๆ เพราะชาวบ้านไล่เสนียดจัญไรให้ล่องไปพร้อมสังขาร ชาวบ้านจะตื่นกันแต่

เข้าตรู จะทำความสะอาด ปิดกวาดบ้านเรือน ตามลานบ้าน ถนน กวาดเอาใบไม้ เศษขยะ กองไว้และจุดไฟเผา ถือเป็นประเพณีที่ถือสืบทอดกันมานาน เมื่อทำความสะอาดบ้านเสร็จก็จะชำระร่างกาย สระผม ซักผ้า หลังจากนั้นก็จะพากันไปเที่ยวปีใหม่ตามหมู่บ้านและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกหมู่บ้านมีการรดน้ำกันด้วย วันรุ่งขึ้นที่เรียกกันว่า วันเนา (วันเนา) เขาจะไม่ทำอะไรที่ไม่เป็นมงคล ไม่ดำหรือทะเลาะกัน ตอนเช้าต่างก็จะพากันไปจ่ายตลาด เพื่อซื้อหาอาหาร สิ่งของ เตรียมไว้เพื่อทำบุญในวันรุ่งขึ้น ทุกบ้านจะทำกับข้าวชนิดเก็บไว้ได้หลายวัน เช่น แกงฮังเล และอาหารคาวหวานไว้พร้อมเครื่องไทยทาน ตอนบ่ายจะมีการขนทรายเข้าวัดจากแม่น้ำลำแล้วก่อเจดีย์ทรายตามลานวัด จะประดับด้วยธงทิวต่าง ๆ และผู้สูงอายุก็จะมาช่วยกันที่วัดประมาณ 5 - 6 คน เพื่อทำความสะอาด ปิดกวาด เช็ดพระพุทธรูป และบริเวณวัด จัดสถานที่เตรียมที่จะทำบุญในวันรุ่งขึ้น

พอถึงวันพญาวัน ก็จะพากันจัดอาหารคาวหวาน ขนมน้ำสำหรับไปถวายที่วัด ทำบุญตักบาตร ปลอยนกปลอยปลา หลังจากไปทำบุญที่วัดกลับมา พ่อบ้านของแต่ละบ้านก็จะถือวันนี้เป็นวันดีเป็นวันพญาวันโดยเลี้ยงเจ้าที่บ้าน เพื่อให้เจ้าที่(ผีเรือน)คอยปกป้องรักษาคุ้มครองผู้คนที่มาอาศัยอยู่ในชายคาให้อยู่เย็นเป็นสุข

จากนั้นบรรดาลูกหลาน ญาติพี่น้องก็นำข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน น้ำขมิ้น ส้มป่อยและอาหารไปขอขมา คารวะต่อญาติผู้ใหญ่ และบรรดาผู้อาวุโสภายในหมู่บ้าน เพื่อขอขมาในการกระทำบางครั้งที่ได้ล่วงล้ำต่อผู้ใหญ่ และไปขอพรเพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

ในวันต่อมา คือ วันปากปี จะมีการทำพิธีสืบชะตาบ้าน ทุกหลังคาเรือนจะต้องนำด้ายสายสิญจน์ไปโยงมาจากที่วัด ที่ทำพิธี มายังบ้านของตนเอง โดยจะมีกลุ่ม/ตัวแทน นำด้ายสายสิญจน์โยงไปตามเสาไฟฟ้าของหมู่บ้าน และแต่ละบ้านจะมาต่อด้ายสายสิญจน์ไปยังบ้านของตนเอง ในวันที่ทำพิธี แต่ละบ้านนำข้าวตอกดอกไม้ ไปพร้อมกันที่วัด ร่วมทำพิธีกรรมเพื่อเป็นการปกป้องรักษาหมู่บ้านให้ร่มเย็นเป็นสุข

ประเพณีต่างขอมต่อหลวง (ทานข้าวมธุปายาส) เป็นประเพณีของชาวไทยใหญ่ที่มีมานานแล้ว เพื่อเป็นการนำผลิตผลทางการเกษตรที่ผลิตได้นำมาถวายพระพุทธเจ้า ในคืนวันก่อนวันงานต่างขอมต่อหลวง ชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือนจะนำผลไม้ เช่น แตงกวา แตงไทย แตงโม ส้มโอ มะละกอ มังคุด แอปเปิ้ล กล้วย น้อยหน่า และส้มเขียวหวาน มารวมกันที่วัด ชาวบ้านจะช่วยกันแกะสลักผลไม้เป็นรูปดอกไม้ รูปสัตว์ ตามจินตนาการของแต่ละคน ทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ในระหว่างที่มีการแกะสลักก็จะมี การพูดคุย หยอกล้อกันอย่างสนุกสนาน จากนั้นก็นำผลไม้ที่แกะสลักแล้ว นำไปวางยั้งที่จัดเตรียมไว้ ในส่วนของผู้สูง

อายุจะมาช่วยกันเตรียมงานตลอดคืน นอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุอีก 2 คน จะต้องนุ่งชุดขาว เพื่อจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับงานนี้ และต้องเตรียมหุงข้าวในเวลาตี 3 หลังจากหุงข้าวเสร็จแล้ว จะนำข้าวมาผสมกับน้ำตาล น้ำผึ้ง และอื่น ๆ เพื่อปั้นเป็นข้าวดำ ข้าวขาว ข้าวแดง เพื่อใช้ในพิธีในวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมาพร้อมกันที่วัด เพื่อร่วมกันทำบุญต่างซอมต่อหลวง พังพระเทศ เสร็จพิธีแล้ว จะนำผลไม้ที่แกะสลักแล้วแจกจ่ายให้กับชาวบ้านที่มาพร้อมทำบุญนำไปกินที่บ้าน ส่วนเด็ก ๆ ก็จะไปกินกันที่วัด

ประเพณีการมัดมือ ในชุมชนแห่งนี้ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่โดยเฉพาะในยามที่มีคนในครอบครัวเจ็บป่วย ไม่สบาย จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นผู้ทำพิธีเรียกขวัญ ผูกข้อมือให้ เพื่อเป็นการแสดงถึงคุณค่าของกำลังใจ

นอกจากประเพณีดังกล่าว ชุมชนบ้านสบป่องยังมีประเพณีลงแขก (เอามื้อ) ซึ่งเป็นการช่วยกันทำไร่ ทำนา ของคนในชุมชน เนื่องจากอาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำนา โดยใช้แรงงานคน ชาวบ้านจึงอาศัยแรงงานจากเพื่อนบ้านมาช่วยกันทำงาน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันประเพณีการลงแขกก็ยังคงมีอยู่

โดยสรุปแล้ว ประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนยังเป็นสื่อกลางที่ชักนำให้ชาวบ้านมาร่วมกันในทุกเพศ ทุกวัย เป็นการแสดงถึงศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชนได้เป็นอย่างดีและส่งผลต่อกิจกรรมที่จะทำร่วมกันต่อไป

การก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ

ชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ได้ดำเนินการก่อตั้งเมื่อปี 2539 โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลปางมะผ้าเป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งเป็นการดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องการให้แต่ละอำเภอมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้น ในระยะแรกมีการส่งหนังสือเชิญผู้สูงอายุ และใช้รถประชาสัมพันธ์ของโรงพยาบาลประกาศให้ผู้สูงอายุไปร่วมประชุมกันที่ห้องประชุมโรงพยาบาล เพื่อเป็นการชี้แจงรายละเอียดของการประชุมหารือกันในเรื่อง การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุและการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ ประมาณ 40 คน และได้คัดเลือกนายวสันต์ สุจิตต์ เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุคนแรก ได้ร่วมกับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุจัดทำระเบียบข้อบังคับของชมรมฯ ประกอบด้วย 10 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 วัตถุประสงค์

หมวดที่ 2 สมาชิกภาพ

หมวดที่ 3 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

หมวดที่ 4 การขาดจากการเป็นสมาชิกภาพ

หมวดที่ 5 คณะกรรมการชมรม

หมวดที่ 6 การหมดสภาพของคณะกรรมการบริหาร

หมวดที่ 7 อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร

หมวดที่ 8 การประชุมของคณะกรรมการบริหาร

หมวดที่ 9 การประชุมสมาชิกสามัญ

หมวดที่ 10 ว่าด้วยเรื่องอื่น ๆ

ชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสตรวจเช็คสุขภาพร่างกายโดยสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสพบปะพูดคุย สังสรรค์ รักใคร่กลมเกลียวกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกัน นำเพื่อบริประโยชน์ต่อกันและส่วนรวม และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์

การรับสมัครสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ได้แบ่งการรับสมัครของชมรมเป็น 2 ประเภท คือ สมาชิกสามัญ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งหญิงและชาย และสมาชิกวิสามัญ ได้แก่ สมาชิกผู้สูงอายุ ที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี ยินดีสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในระยะแรกของการก่อตั้งชมรม มีสมาชิกสามัญ จำนวน 51 คน แยกเป็นผู้สูงอายุชาย จำนวน 31 คน เป็นผู้สูงอายุหญิง จำนวน 20 คน สมาชิกที่สมัครเข้าชมรมผู้สูงอายุ มีทั้งคนพื้นเมือง คนไทยใหญ่ และคนไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ และกว่าครึ่งหนึ่งของสมาชิกจะเป็นคนไทยใหญ่ที่อพยพ

การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ สมาชิกจะเป็นผู้คัดเลือกโดยใช้วิธีการเสนอชื่อแล้วโหวตโดยการยกมือซึ่งประกอบด้วย ประธานชมรมฯ รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการอื่น ๆ อีกตามความเหมาะสม และกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุมีวาระ 1 ปี จึงมีการคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นมาแทน

คณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ในระยะเริ่มแรกก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ ปี 2539 ประกอบด้วย

นายวสันต์ สุจิตตา	ประธานชมรมฯ
นายอินสอน ทาคำมา	รองประธาน
นางจันทร์ เป็งนาค	เลขานุการ
นางนภาพร วงษ์เดือน	เหรัญญิก
นายศรีบุตร ใหม่ฟู	กรรมการ

นายถา	เป็งนาค	กรรมการ
นางกาบแก้ว	เลาจ้าง	กรรมการ

คณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุชุดดังกล่าว ได้ดำเนินการเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุได้ 2 ปี ก็ครบวาระตามข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ จึงได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมชุดใหม่ ในปี 2542 เนื่องจากประธานชมรมผู้สูงอายุคนเดิมได้ลาออกจากการเป็นสมาชิก จึงได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย

นายคำ	บุญเรือ	ประธานชมรมฯ
นายอินสอน	ทาคำมา	รองประธาน
นางจันทร์	เป็งนาค	เหรัญญิก
นายถา	เป็งนาค	กรรมการ
นายอุทัย	แสงนิรันดร์	กรรมการ
นางกาบแก้ว	เลาจ้าง	กรรมการ

คณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุชุดนี้ได้ดำเนินการบริหารชมรมมาได้เพียงปีเดียวเท่านั้น เนื่องจากคณะกรรมการบางท่านได้เสียชีวิตไป บางท่านได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกของชมรมและได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านอื่นบ้าง จึงได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมชุดใหม่ในปี 2543 เพียง 3 ท่าน ประกอบด้วย

นายตา	เนตรผาบ	ประธานชมรม
นางจันทร์	เป็งนาค	เลขานุการ
นายเปา	เลาจ้าง	เหรัญญิก

การรับสมัครสมาชิกของชมรม ในระยะแรกของชมรมผู้สูงอายุ ได้รับสมัครสมาชิกในวันที่ผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมที่โรงพยาบาล โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลปางมะผ้า เป็นผู้รับสมัคร มีการจัดทำทะเบียนสมาชิก และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางกลุ่มผู้สูงอายุให้ไปบอกต่อ เชิญชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ

การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

ในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่องที่ผ่านมา ได้มีกิจกรรมที่ทางกลุ่มได้ทำร่วมกันหลายกิจกรรม ดังนี้

1. การประชุมชมรมผู้สูงอายุ

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ ในปี 2539 ได้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม จำนวน 6 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่อง การเก็บเงินของสมาชิกราย

เดือน ๆ ละ 10 บาท ว่าสมาชิกได้ชำระเงินครบทุกคนหรือไม่ มีใครบ้างที่ยังไม่ได้ชำระเงิน เป็นเพราะอะไรและจะตามได้หรือไม่ การตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ การออกกำลังกาย และการให้ความรู้ด้านสุขภาพจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล นางนภาพร วงษ์เดือน เภรณิกของชมรม กล่าวถึงการประชุมในแต่ละครั้งว่า “จะเป็นในเรื่องแบบนี้ บ่มีอะหย่งที่น่าสนใจ” (เป็นเรื่องเดิม ไม่มีเรื่องอะไรที่น่าสนใจ) ในการประชุมแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้เตรียมเนื้อหา กำหนดหัวข้อในการประชุมทั้งหมด และทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แจงให้กับคณะกรรมการโดยที่ประธานชมรมผู้สูงอายุมิได้มีบทบาท ทำหน้าที่ประธานอย่างแท้จริง หลังจากประชุม คณะกรรมการบริหารชมรมเสร็จแล้ว ทางเจ้าหน้าที่จะนำเรื่องที่พูดคุยกันมาแจ้งให้สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ในวันที่มีผู้สูงอายุทุกคนมาตรวจสุขภาพ ซึ่งเจ้าหน้าที่เป็นผู้แจ้งเรื่องให้กับผู้สูงอายุ ภายหลังจากการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมครั้งสุดท้าย ตอนปลายปี 2539 ก็มิได้มีการประชุมกันอีกเลย แต่คณะกรรมการบริหารชมรมยังคงมีอยู่ ไม่ได้ทำอะไรเลย เพียงแต่ทำหน้าที่เก็บเงินค่าสมาชิกรายเดือนจากสมาชิกเท่านั้น ในช่วงปลายปี 2542 ถึง ปี 2543 ได้มีการประชุมชมรมผู้สูงอายุ โดยให้สมาชิกทั้งหมดเข้าร่วมประชุมด้วย สาเหตุที่ให้สมาชิกเข้าฟังร่วมกันทั้งหมด เพราะว่าสมาชิกของชมรมมีประมาณ 20 คนเท่านั้น ในครั้งนี้จะเป็นการพูดคุยกันมากกว่าการประชุม โดยบทบาทหน้าที่ผู้นำการประชุมก็ยังคงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลปางมะผ้า หัวข้อการประชุมยังคงเป็นเรื่องเงินของชมรม การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เพราะว่าเจ้าหน้าที่กำหนดวันประชุมตรงกับวันที่นัดผู้สูงอายุมาตรวจสุขภาพและใช้เวลาสำหรับกิจกรรมนี้เพียง 2 ชั่วโมง จึงทำให้บรรยากาศดูเหมือนเป็นการตรวจสุขภาพและพูดคุยกันไปด้วย

2. การจัดกิจกรรมการตรวจสุขภาพ

การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ค่อนข้างสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุมารวมกลุ่มมาพูดคุย เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทางเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาล จะนัดทุกวันที่ 1 ของเดือน หากวันที่ 1 ของเดือนตรงกับวันเสาร์ อาทิตย์ จะเลื่อนออกไปและจะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้าน บางครั้งเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลจะนำรถประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้าน และแวะรับผู้สูงอายุในหมู่บ้านมาที่โรงพยาบาล สาเหตุที่ต้องนำรถมารับ เพราะว่า โรงพยาบาลอยู่ไกลจากชุมชนประมาณ 1 กิโลเมตร รถของโรงพยาบาลจะมารับผู้สูงอายุในหมู่บ้านประมาณ 7 โมงเช้า ผู้สูงอายุจะออกมาขึ้นรถที่หน้าบ้านของตนเอง ผู้สูงอายุท่านใดที่เตรียมตัวไม่ทันก็จะให้ลูกหลานขับรถมอเตอร์ไซด์ไปส่ง แต่ผู้สูงอายุที่ไม่มีลูกหลานหรือลูกหลานไม่มีรถ ก็ไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้ บางครั้งอยากไปร่วมกิจกรรมต้องเดินไป เช่น ในครอบครัวของ

ยายผา อายุ 67 ปี อาศัยอยู่กับลูกหลานสองคน คนโตเป็นผู้ชาย อายุ 20 ปี ทำงานเป็นลูกจ้างป่าไม้ ต้องไปนอนพักในสำนักงาน ส่วนหลานคนที่สอง เป็นชาย อายุ 5 ปี ต้องไปโรงเรียนในตอนเช้าจะต้องเตรียมอาหารให้หลาน พาหลานไปส่งที่โรงเรียน และยังต้องทำขนมไปขายในหมู่บ้าน เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัว ทำให้ในบางครั้งไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้ บางครั้งอยากจะไปก็ต้องเดินไปและต้องนำขนมไปขายที่โรงพยาบาลด้วย ภายหลังจากที่ตรวจสุขภาพเสร็จแล้ว ทางโรงพยาบาลจะพาผู้สูงอายุมาส่งในหมู่บ้าน

ในการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ ระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ (ปี 2539) ทางฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลปางมะผ้า ได้จัดให้มีพยาบาล 2 คน มาทำหน้าที่ตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ โดยใช้ห้องประชุมของโรงพยาบาลเป็นสถานที่ตรวจสุขภาพ จึงทำให้ผู้สูงอายุให้ความสนใจ มาร่วมกิจกรรมการตรวจสุขภาพค่อนข้างมาก ประมาณ 50 คน โดยผู้สูงอายุทุกคนจะมีสมุดบันทึกประวัติการตรวจสุขภาพ เริ่มแรกจะเป็นการซักประวัติทั่วไป มีการชั่งน้ำหนัก วัดความดันโลหิต จับชีพจร วัดไข้ ฟังปอดและหัวใจ ในรายที่มีอาการเพียงเล็กน้อย ๆ พยาบาลก็จะจ่ายยาให้ ในส่วนรายที่พบอาการผิดปกติจะส่งไปพบแพทย์เพื่อตรวจซ้ำอีกครั้งหนึ่ง การรักษาพยาบาลผู้สูงอายุจะให้บริการฟรีโดยไม่เก็บค่ายาและค่าบริการทางการแพทย์ หลังจากที่ได้ตรวจสุขภาพเสร็จหมดแล้วทุกคน พยาบาลจะให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคปวดข้อ อาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ในระยะหลัง ประมาณ ปี 2543 เจ้าหน้าที่ที่ดูแลชมรมผู้สูงอายุมีเพียงท่านเดียว ที่จะต้องตรวจสุขภาพด้วยและให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้กับผู้สูงอายุด้วย จึงทำให้บางครั้งการตรวจสุขภาพไม่ค่อยดีเท่าไรและไม่มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ

3. กิจกรรมการออกกำลังกาย

การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ทางโรงพยาบาลจัดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุนำไปฝึกปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลได้นัดผู้สูงอายุมาในวันเดียวกันกับวันที่ตรวจสุขภาพ ใช้ช่วงเวลาก่อนการตรวจสุขภาพประมาณ 1 ชั่วโมง(ประมาณ 08.00 – 09.00 น.) ในการออกกำลังกาย สำหรับพยาบาลที่จะนำการออกกำลังกายได้ผ่านการอบรมหลักสูตรการออกกำลังกาย สำหรับผู้สูงอายุจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน ร่วมทำกิจกรรมนี้ด้วยกัน 2 คน และใช้ลานสนามหญ้าหน้าโรงพยาบาลเป็นสถานที่ออกกำลังกาย ก่อนที่จะออกกำลังกาย พยาบาลจะให้ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อเป็นการแนะนำข้อปฏิบัติในการออกกำลังกายให้กับผู้สูงอายุ จากนั้นจะเป็นการอบอุ่นร่างกาย เช่น การยกแขน ยกขา ตามจังหวะของสัญญาณนกหวีด ประมาณ 5 นาที จึงจะเข้าสู่การออกกำลังกายตามแบบของการรำมวยจีน

จิ้ง และไม้เท้าของป้าบุญมี สลับกันไปในแต่ละเดือน ใช้เวลาประมาณ 25 นาที ก็หยุดพัก หลังจากนั้นพยาบาลก็จะซักถามถึงผลการออกกำลังกาย ซึ่งผู้สูงอายุบอกว่าสนุกสนานดี สบายเนื้อสบายตัว แต่บางคนบอกว่ารู้สึกตึง ๆ ที่กล้ามเนื้อ รู้สึกปวดกล้ามเนื้อและจะเป็นการนัดหมายการทำกิจกรรมในครั้งต่อไป

ในการทำกิจกรรมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ทำได้ค่อนข้างดีมาตั้งแต่เริ่มแรกของการก่อตั้งชมรมมาจนถึงปี 2542 ได้มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่พยาบาล ผู้รับผิดชอบชมรมผู้สูงอายุ เนื่องจากเจ้าหน้าที่คนก่อนได้ย้ายไปปฏิบัติงานยังจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่พยาบาลคนใหม่ที่รับผิดชอบชมรมผู้สูงอายุก็ได้พยายามสานต่อกิจกรรมนี้มาโดยตลอด จนถึงปี 2543 ได้มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่พยาบาลผู้รับผิดชอบชมรมผู้สูงอายุอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุที่ต้องเปลี่ยนก็คือ เจ้าหน้าที่ต้องย้ายไปปฏิบัติงานที่จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้มีผู้รับผิดชอบเป็นพยาบาลเพียงคนเดียว ทำให้กิจกรรมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุมีบ้างไม่มีบ้าง ในบางเดือนมีแต่กิจกรรมการตรวจสุขภาพเพียงอย่างเดียว พอถึงปลายปี 2543 ไม่มีกิจกรรมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุอีกเลย

4. กิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์

ชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ได้เก็บเงินค่าสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ รายเดือน ๆ ละ 10 บาท ถ้าจ่ายเป็นรายปี ให้จ่ายครั้งเดียว จำนวน 120 บาท ให้สมาชิกจ่ายเงินที่เหรียญของชมรม ทางเหรียญของชมรมได้จัดทำทะเบียนคุมรายรับ ในแต่ละเดือนของสมาชิกทุกคนไว้อยู่แล้ว และรวบรวมเงินดังกล่าวไปฝากกับธนาคารกรุงไทย สาขาอำเภอปาย เนื่องจากในท้องที่อำเภอปายมีตู้ ATM ไม่มีธนาคารใด ๆ ตั้งอยู่ในพื้นที่ สำหรับสมาชิกที่ลาออกจากการเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ทางชมรมจะคืนเงินที่ได้สะสมมาทั้งหมดคืนให้กับสมาชิก ในส่วนการช่วยเหลือแก่สมาชิกที่ถึงแก่กรรม ตั้งแต่ก่อตั้งชมรมมาจนถึงปัจจุบันได้จ่ายเงินให้กับญาติผู้สูงอายุ จำนวน 5 ราย ๆ ละ 700 บาท เป็นเงิน 3,500 บาท ในขณะนี้ชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่องมีเงินทั้งหมด 11,120 บาท

5. กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพ

การส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ทางโรงพยาบาลได้รับงบประมาณจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 3,000 บาท ในปีงบประมาณ 2541 เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งทางโรงพยาบาลได้ให้ผู้สูงอายุทำผ้าเช็ดหน้า มีผู้สูงอายุหญิงจำนวน 10 คน ได้มาช่วยกันทำและจำหน่ายให้กับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล บุคคลภายนอก และให้กับกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง หลังจากนั้นไม่ได้มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอื่นอีกเลย ผู้สูงอายุบางท่านก็มี

ปัญหาในเรื่องสายตาทำให้เกิดความลำบากในการทำ บางรายมีอาการปวดหลังเวลาที่ต้องนั่งทำงาน ๆ ในส่วนการส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุชายทำอาชีพเสริมยังไม่มี

6. การจัดกิจกรรมด้านศาสนา

ในการจัดกิจกรรมทางด้านศาสนา ทางชมรมผู้สูงอายุ ไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่ให้สมาชิกของชมรมทำร่วมกัน สำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาลไม่ได้คิดและส่งเสริมให้สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมทางศาสนา เพียงแต่ว่าสมาชิกท่านใด สนใจจะไปสนทนาธรรมกับพระหรือเข้าวัดฟังธรรมในวันพระก็ไปกันเอง มีสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุเพียง 4 – 5 คน ที่ชวนกันไปเข้าวัดฟังธรรมในวันพระ โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มที่ไปวัดในวันพระไม่ใช่กลุ่มที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่ไปวัดจะเป็นชาวไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ที่ให้ความสนใจ เลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนามากกว่าคนไทยพื้นเมือง แต่ในผู้สูงอายุที่เป็นคนพื้นเมืองที่ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ คือ พ่อน้อยสุขแก้ว มะโนจิตต์ กับ พ่อน้อยตีบ นวลคำ จะเป็นตัวหลักในการเข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระ โดยก่อนถึงวันพระทั้งสองท่านจะมาช่วยเตรียมข้าวของที่วัด ปัดกวาด เตรียมสถานที่ ดูแลความเรียบร้อยให้กับวัด เมื่อถึงวันพระก็จะมาแต่เช้า หลังจากที่ทำพิธีทางศาสนาเสร็จก็จะช่วยเก็บข้าวของที่วัดจนเสร็จจึงจะกลับบ้าน

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

สมาชิกในชมรมผู้สูงอายุบ้านสบป่อง ไม่ได้มีส่วนร่วมในการคิด การวิเคราะห์ การวางแผนในการทำงานของชมรม เพราะทุกสิ่งทุกอย่างของการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลปางมะผ้า ที่เป็นผู้คิดกิจกรรมให้หาแนวทางในการทำกิจกรรม และวางแผนการทำงานของชมรมผู้สูงอายุให้ทั้งหมด สมาชิกของชมรมจะเข้ามามีส่วนร่วมบ้างก็เป็นในส่วนของกิจกรรมที่ทางเจ้าหน้าที่จัดให้ เช่น กิจกรรมการตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย เป็นต้น

การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนบ้านสบป่อง มีหลายกลุ่มด้วยกัน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่ม ผกส. กรรมการหมู่บ้าน และอบต. เป็นต้น เป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากพอสมควรในชุมชน แต่กลุ่มเหล่านี้ยังไม่รู้ว่าชมรมผู้สูงอายุทำอะไรบ้าง นอกจากการไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล และชมรมผู้สูงอายุจะทำกิจกรรมอยู่ที่โรงพยาบาลและเจ้าหน้าที่ไม่มีการติดต่อประสานงานกับองค์กรในชุมชนให้เข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุนผู้สูงอายุ ในส่วนของคณะกรรมการบริหาร

ชมรมผู้สูงอายุ ทั้ง 3 ชุดที่ผ่านมาไม่ได้เสนอขอความช่วยเหลือ การสนับสนุนจากองค์กรในชุมชน จึงทำให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ไม่ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

นอกจากโรงพยาบาลปางมะผ้าที่ได้จัดกิจกรรมให้กับชมรมผู้สูงอายุแล้ว ยังมีหน่วยงานจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับชมรมผู้สูงอายุ แต่นอกจากนี้แล้วก็ไม่มีหน่วยงานใดที่ให้การสนับสนุน

โดยสรุปแล้ว ชมรมผู้สูงอายุที่ตั้งขึ้นนี้ กลุ่ม/องค์กรชุมชนมีบทบาทน้อยเพราะหน่วยงานของรัฐเข้าไปมีบทบาทเป็นด้านหลัก ด้านชุมชนจึงมีส่วนร่วมน้อย

สรุป

โดยสรุปแล้วการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมาพบว่า มีปัญหาดังนี้ คณะกรรมการบริหารชมรมมีไม่ครบตามจำนวน มีการประชุมร่วมกันน้อยและไม่ต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการให้ และสถานที่พบกลุ่มอยู่ที่โรงพยาบาลซึ่งไกลจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร จึงเป็นผลให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างน้อย สมาชิกบางคนไม่ได้ไปร่วมกิจกรรมจึงได้ลาออกจากชมรม และองค์กรชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือชมรมเนื่องจากขาดการติดต่อประสานงาน นอกจากนี้ชมรมยังมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในชมรม ส่งผลให้ชมรมอยู่ในภาวะใกล้ล่มสลาย จากการวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นดังกล่าว จึงนำไปสู่กระบวนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุขึ้นโดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในบทที่ 5 ต่อไป